

Eponímia mèdica catalana. La prova de Poch-Viñals

Elena Guardiola, Josep-Eladi Baños

Facultat de Medicina. Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya. Vic.

L'epònim

Prova de Poch-Viñals

Prova amb diapasó, ideada per Rossend Poch i Viñals per a explorar l'audició i diferenciar el tipus d'hipoacúsia en l'afectació auditiva bilateral, en la qual es col·loca el diapasó al vèrtex i es tapen les dues orelles amb els dits índex. Quan hi ha una hipoacúsia bilateral, el so es lateralitza cap al costat que té millor reserva coclear i pitjor conducció¹⁻³. S'anomena també test de Poch-Viñals.

Rossend Poch i Viñals, l'home

Rossend Poch i Viñals (Figura 1) va néixer a Barcelona el 21 de juny de 1913. La seva família tenia una masia amb vinyes i boscos, motiu pel qual sembla que no comptà inicialment amb el vistiplau del seu pare, que volia que se'n fes càrrec, quan decidí estudiar medicina⁴. Es llicencià a la Facultat de Medicina de Barcelona i es doctorà a la Universidad de Madrid l'any 1943 amb la tesi *Contribución al estudio de la otitis del lactante*⁵.

El 1940 fou nomenat ajudant de classes pràctiques de la Càtedra d'Otorrinolaringologia (ORL) de la Universitat de Barcelona, que ocupava en aquell temps Ferran Casadesús i Castells, que fou el seu mestre en l'especialitat a què es dedicà, l'ORL. Poch va dirigir el servei d'ORL dins de la Càtedra de Pediatria, de la qual n'era titular llavors Rafael Ramos Fernández⁵. En aquella època publicà els seus primers treballs, tots ells en relació amb la patologia infantil de la seva especialitat⁴.

El 1952, Poch va obtenir, per oposició, la càtedra d'ORL de la Facultat de Medicina de Granada. Entre la recerca que va dur a terme en aquesta facultat, val la pena esmentar una de les tesis que va dirigir: *Localización cortical de las áreas vestibulares*.

Quan va quedar vacant la càtedra de Casadesús a Barcelona, van competir-hi Adolf Azoy i Castañer, que era catedràtic a Sevilla, i Rossend Poch i Viñals, que llavors ho era a Granada; l'any 1954, però, fou nomenat catedràtic de Barcelona Adolf Azoy, que la va regentar fins la seva jubila-

FIGURA 1. Rossend Poch i Viñals (1913-1986)

ció l'any 1971⁶. Poc després, per concurs, Poch va passar a la càtedra de Sevilla, on va romandre de 1955 a 1962.

L'any 1962, després d'unes altres oposicions, va obtenir la càtedra de la Facultat de Medicina de Madrid^{4,5,7,8} i va exercir a l'Hospital Universitario. A més, a la Universidad Complutense de Madrid fou també vicedegà de la Facultat de Medicina.

Treballador infatigable i gran cirurgià i docent, es dedicà profundament a la seva professió i a la universitat. A Madrid fou el fundador de la *Escuela Profesional de Otorrinolaringología* (1963), primera reconeguda a Espanya, i posteriorment, el 1967, del Departament d'ORL⁵, que englobà no sols el Servei de l'Hospital Universitario, sinó també els de tots els associats de Madrid^{7,8}. La manera com va organitzar l'Escola fou exemplar i se'l considera un precursor del tipus d'ensenyament que posteriorment, i amb caràcter oficial, s'implantaria amb el sistema MIR⁵. A més, Poch fou també consultor dels serveis especialitzats de la Seguretat Social, primer a Sevilla i, més tard, a Madrid^{7,8}.

Rossend Poch fou un gran impulsor de la formació mèdica continuada; va organitzar amb molta freqüència i durant tota la seva vida professional cursos monogràfics i

Correspondència: Dra. Elena Guardiola
Barcelona
Adreça electrònica: elenguardiola.eg@gmail.com

jornades de treball, així com reunions internacionals, que es van convertir en trobades clàssiques europees dels especialistes en ORL. Va ser a través d'aquestes trobades que Poch va introduir a l'Estat espanyol algunes tècniques noves i molt importants com ara els drenatges transtimpànics, la microcirurgia laríngia i la cirurgia del nervi vidià⁵.

Sota el seu mestratge es formaren molts especialistes d'arreu de l'Estat, ja que va saber crear escola. Entre els seus deixebles trobem els seus fills, Rossend —que va morir prematurament després d'una llarga malaltia— i Joaquim Poch i Broto, així com Misol Pérez Carretero, Enrique Rodríguez Gómez i Inocencio Gámez Alguacil, per posar-ne uns exemples⁵.

Rossend Poch va dirigir nombroses tesis doctorals, entre les quals la de Rafael Pulido i Cuchí (*Aportación al conocimiento anatómico e histológico de los senos perinasales, con algunas sugerencias para la terapéutica quirúrgica de las sinusitis*, 1958) i la del seu fill, Joaquim Poch i Broto (*Estudio de la velocidad de la fase lenta de nistagmus en la prueba pendular amortiguada*, 1973), que el succeí a la càtedra de la Universidad Complutense de Madrid des de 1984.

Com ja hem esmentat, Poch va organitzar molts cursos, dins de la seva càtedra, però també participà en sessions d'extensió universitària que el llavors degà de la Facultat de Medicina de Madrid organitzà en diferents capitals de província i localitats properes a la capital^{4,9} (Figura 2).

Tot i haver marxat encara jove, segons explica Bullón Ramírez⁴, Rossend Poch va seguir sempre vinculat a Catalunya, essent aquí on va participar en un nombre més elevat de reunions científiques (“Catalán de pura cepa [...] no rompió nunca el cordón umbilical que le unía a su tierra nativa [...] No obstante, con el ‘seni’ propio de su pueblo, se adaptó muy bien a la vida y costumbres donde tuvo que vivir⁴”). Així, per exemple, va participar en les Jornades Commemoratives del 75 aniversari de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, que se celebraren a Barcelona del 22 al 25 d'abril de 1953; la seva conferència es titulà “Estado actual de la Oto-rino-laringología” i formava part de les intervencions de la llavors anomenada Asociación de Oto-Rino-Laringología de l'Acadèmia.

La seva tasca docent va tenir ressò a l'estranger i fou convidat a impartir cursos de postgrau en diverses universitats estrangeres, així com a participar com a ponent en diferents congressos de la seva especialitat; París, Zuric, Buenos Aires i Rio de Janeiro foren algunes de les ciutats a les quals es desplaçà per aquests motius⁵. Ja jubilat, seguí col·laborant com a docent en diferents cursos de la càtedra, regentada llavors ja pel seu fill⁴.

Com a cirurgia, realitzà contribucions especialment remarcables en el camp de la cirurgia oncològica del cap i del coll, de la qual en fou un gran expert. Així, va introduir i va modificar un nou tipus de laringectomia¹⁰, que

FIGURA 2. Rossend Poch i Viñals durant la conferència “Enfermedad de Menière y síndromes menieriformes” impartida al Col·legi Oficial de Metges de Ciudad Real l'any 1965⁹

s'anomenà horitzontal-vertical, que havia estat difosa a Europa per E. Bocca¹¹. La tècnica proposada per Poch ampliava en gairebé un 10 per cent la capacitat de la cirurgia funcional del càncer de laringe i mostrava una supervivència del 84% al cap de 5 anys^{5,12}.

Rossend Poch va ser l'introduïdor a Espanya de l'audiologia moderna^{7,8}. El seu llibre *La exploración funcional auditiva*¹³ es considera el primer text modern en castellà sobre aquest tema; la seva difusió fou molt gran i es va fer servir durant molts anys com a llibre de text en diferents universitats⁵.

Poch destacà també pel seu interès i estudi de les malalties otorrinolaringològiques de la infància, des de les malalties de l'anell limfàtic de Waldeyer a l'otitis mitjana aguda, a la hipoacúsia i la sordesa infantil i juvenil, i als problemes creats per ambients massa sorollosos (es preocupà especialment pels perills que podia plantejar el soroll que feien les llavors modernes incubadores en els nounats de baix pes i prematurs); tot això, sempre en contacte estret amb els pediatres. Així, fou especialment important la relació que hem esmentat anteriorment amb Rafael Ramos Fernández, catedràtic de pediatria a Barcelona, de qui fou deixeble, a més de gran amic i col·laborador.

En rinologia es va interessar especialment per les rinopaties vasomotores i va ser l'introductor i difusor de la cirurgia del nervi vidia. Els seus estudis tingueren repercussió internacional⁵.

Va publicar nombrosos treballs i llibres. Entre les obres més destacades cal esmentar *Audiometría liminar: estudio crítico de los problemas que plantea en el momento actual* (c. 1955); *La exploración funcional auditiva*¹³ (1958), anteriorment citada, que presentà l'any anterior com a ponència oficial del III Congreso Nacional de Otorrinolaringología, celebrat a Salamanca ("La exploración funcional auditiva: su estado actual"); *Tumores malignos de la región etmoidomaxilar* (1959); *Patología disontogénica faringocervical* (1963) (Figura 3) i *Otología* (1967). També va dirigir les pu-

blicacions *Actualidades otorrinolaringológicas*, *Progresos en otorrinolaringología* i *Progresos en otorrinolaringología y patología cervical* (Figura 3), així com un tractat, *Otorrinolaringología*, en tres volums que es publicaren entre 1965 i 1972, en col·laboració amb alguns dels seus deixebles.

A més de publicar llibres i articles en revistes nacionals i de l'estranger, va realitzar 56 pel·lícules sobre diferents temes científics i tècnics relacionats amb la cirurgia otorrinolaringològica⁴.

Poch i Viñals fou membre numerari o d'honor de nombroses societats nacionals i estrangeres d'ORL, entre les quals la Societat d'Audiologia de París (de la qual va ser fundador) i el Comitè Internacional per a la Lluita contra el Càncer Laringi, així com de la Societat Mèdica de Brasil

FIGURA 3. Portades d'algunes de les obres de Rosend Poch i Viñals

i altres societats d'Itàlia i Argentina. Va rebre la primera Medalla d'Or de la Societat Catalana d'Otorrinolaringologia i la de la Sociedad Española de Otorrinolaringología (aquesta pòstumament l'any 1991), així com la Medalla d'Honor de la Fondazione Pietrantoni de Milà. Fou acadèmic de la Real Academia de Medicina de Sevilla i de la Real Academia de Medicina de Galicia^{5,7,8}. El 27 de gener de 1981 ingressà a la Real Academia Nacional de Medicina; el seu discurs d'ingrés es titulà *Rinopatías vasomotoras*^{8,14} (Figura 3).

Es va casar amb Elena Broto i Tena i van tenir 4 fills. A Rossend Poch li agradava jugar a golf, esport que va començar a practicar ja de gran i que compartia amb els seus amics i companys metges¹⁵. Va morir sobtadament a Madrid el 25 de novembre de 1986. El desembre de 1989, la revista *Acta Otorrinolaringológica Española* va dedicar un suplement especial a la memòria de Rossend Poch i Viñals¹⁶.

La prova de Poch-Viñals

En l'exploració de l'audició, inicialment, els diapasons es van fer servir per crear un perfil audiomètric del malalt, en què es comparava el temps d'audició en segons per a cada to amb cada diapasó amb un patró de normalitat. Actualment, però, aquest tipus de mesura té poca rellevància i s'utilitza en la diferenciació entre hipoacúsia de percepció i de conducció.

Hi ha un bon nombre de proves amb diapasons, entre les quals, les més conegudes i les més emprades són probablement la prova de Weber i la de Rinne, tot i que n'hi ha d'altres con les proves de Schwabach, de Bing, de Bonnier, de Gellé, de Chimani-Moos, d'Escat, de Runge o la de Poch-Viñals^{1,3}.

Rosend Poch i Viñals va idear una prova per explorar l'audició i diferenciar el tipus d'hipoacúsia en l'afectació auditiva bilateral. En aquesta prova es col·loca el diapasó al vèrtex i es fa vibrar, mentre el pacient es tapa les dues orelles simultàniament amb els dits índex. Quan hi ha una hipoacúsia bilateral, el so es lateralitza cap al costat que té millor reserva coclear i pitjor conducció¹⁻³.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Tapia Toca MC, Hernández Calvín J, Maeso Plaza A. Exploración funcional de la audición. A: Suárez C, Gil-Carcedo LM, Marco J, Medina JE, Ortega P, Trinidad J, coords. Tratado de otorrinolaringología y cirugía de cabeza y cuello. Otolología. 2a ed. Vol 2. Buenos Aires, Madrid: Editorial Médica Panamericana; 2007. p. 1100-1.
2. Díaz Mancha JA. La valoración manual en otorrinolaringología. A: Díaz Mancha JA. Valoración manual. 2a ed. Barcelona: Elsevier Health Sciences; 2020. p. 456.
3. Vallés Varela H. Exploración subjetiva de la audición. La acumetría. A: Manrique Rodríguez M, Marco Algarra J, eds. Audiología. Ponencia oficial de la Sociedad Española de Otorrinolaringología y Patología Cérvico-Facial; 2014. p. 85.
4. Bullón Ramírez A. Sesión necrológica en memoria del Excmo. Sr. D. Rosendo Poch Viñals. An R Acad Nac Med. 1987;104(1):113-22.
5. Díaz-Rubio García M. Rosendo Poch Viñals. A: Diccionario biográfico electrónico (DB~e). Real Academia de la Historia. Consultable a: <https://dbe.rah.es/biografias/21548/rosendo-poch-vinals>. Accés el 3 de març de 2022.
6. Escudé i Aixelà MM. Activitat de la Càtedra i Servei d'Otorinolaringologia (1915-2002). A: L'Escola d'Otorinolaringologia de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona (1915-2002). Exposició. Barcelona: Facultat de Medicina; 2009.
7. Ramírez Jerez JM, comp. Académicos numerarios del Instituto de España (1938-2004). Madrid: Instituto de España; 2005.
8. Poch Viñals, Rosendo. Académicos de número anteriores. Real Academia Nacional de Medicina de España. Consultable a: <https://www.ranm.es/academicos/academicos-de-numero-anteriores/979-1981-poch-vinals-rosendo.html>. Accés el 27 de febrer de 2022.
9. Conferencia del Profesor Poch Viñals. Boletín de Información Municipal. Ciudad Real. 1965 abril;4(17).
10. Poch Viñals R. Hemilaringectomía horizonto-vertical con reconstrucción glótica. Indicaciones y técnica operatoria. A: Poch Viñals R, ed. Progresos en otorrinolaringología y patología cervical. Madrid: Oteo; 1974. p. 301-20.
11. Bocca E. La laringectomía horizontovertical en el cáncer de ventrículo. Acta ORL Iberoamer. 1971;2:117.
12. Galera Ruiz H. Cirugía oncológica de laringe. Discurso de recepción. Sevilla: Real Academia de Medicina y Cirugía de Sevilla; 2021. p. 47-8.
13. Poch Viñals R. La exploración funcional auditiva. Madrid: Ed. Paz Montalvo; 1958.
14. Poch Viñals R. Rinopatías vasomotoras. Madrid: Real Academia Nacional de Medicina, Editorial Garsi; 1981.
15. Bru Villaseca L. Sesión necrológica en memoria del Excmo. Sr. D. Rosendo Poch Viñals. An R Acad Nac Med. 1987;104(1):122-3.
16. Número dedicado a la memoria del Prof. Rosendo Poch Viñals. Acta Otorrinolaringol Esp. 1989 Des;40(Supl 2):179-297.